

Arkeologiske funn på Hundvåg, Åmøy og Madla

Lokalitet Husabø (Hundvåg)

I 1993 gjennomførte Arkeologisk museum omfattende registrering på Husabø i forbindelse med kommunedelplan for Hundvåg. Det ble da påvist særdeles omfattende bebyggelsesspor fra slutten av steinalder - til eldre/ynge jernalder langs hele høydedraget og især på sørsiden. I øst-sørøstenden av høydedraget ses fremdeles en tydelig åkerrein som markere grensen for åkrene og bebyggelsen ned mot drenert våtmarksområde. Jorden her er tykk, særdeles humusholdig og fram for alt selvdrenerende (vi traff ikke på moderne veider eller drenggrøfter).

I tillegg har det tidligere ligget en del fornminner på høydedraget. Lengst mot vest har det ligget et større gravfelt med røyser. Alle er fjernet ved nydyrking rett før år 1900 men vi har funnet restene etter en båtgrav fra vikingtid og det er funnet et bronsearmbånd og rester etter bronsespenner også fra vikingtid. Fra samme område er det levert inn til museet flere dreiekverner av eldre jernalderstype og vi har undersøkt et mindre område helt ved ringveien hvor det i tillegg til omfattende spor etter store gårdsbygninger ble funnet to graver fra folkevandringstid. Også i vestenden har det ligget en langrøys, en rundrøys og det står i dag en bautastein ved innkjørselen til nordvestligste hus. Lengere mot øst og midt på øya har det ligget en mektig haug fra bronsealderen: den har vært mer enn 30 m i diameter og om lag 4 m høy (en forhøyning kan stadig anes i terrenget). På denne har det tidligere stått et steinkors. Dette er blitt gjenfunnet og står nå i kirken.

Samlet sett må Husabø høydedraget anses å ha vært et sentralt bosetningsområde fra tidligste jordbrukstid til dags dato. Det skal også nevnes at vi flere andre steder på Hundvåg har funnet spor etter store gårdsanlegg fra eldre jernalder (på Austbø), bosetning fra hele yngre jernalder på Skeie, bosetning fra eldre bronsealder og førromersk jernalder (1000 - Kr. f.) på Austbø og Lunde.

Området Lunde Nordre og Meling, Austre Åmøy.

Området rommer den største samling helleristninger fra bronsealderen i Rogaland. Utover disse er det registrert mange båtnaust langs sjøen i sør og en del gravminner og bautastein på de høyreliggende områdene. I 2010 hadde vi en undersøkelse rett ved siden av et kulturminne bestående av en røys og to bautastein (kallet Pighedlene) på høyeste punkt på Lunde Nordre. Her ble det avdekket sporene etter et stort gårdsanlegg fra romertid/folkevandringstid (200-550 e. Kr). Fra de to gårdene er det flere funn av økser og flintdolker fra slutten av yngre steinalder som indikerer bosetning allerede fra denne tid. Utrolig nok er det kun opplysninger om et gravfunn fra de to gårdene: En urne med brente bein funnet ved undersøkelse av en større gravrøys på Meling i 1934, graven er datert til eldre jernalder.

Madla

Rett nord for Regimentsveien har Rogaland fylkeskommune foretatt registreringsøk i 2013 og påvist omfattende bosetningsspor fra bronse-jernalder. I samme område har det ligget en stor gravhaug. Det er ikke foretatt registreringer på sørsiden av Regimentsveien. Fra gården Madla er det mange funn som spenner fra eldre steinalder til middelalder. Det er funnet flere dolker i flint som indikerer bosetning allerede i slutten av steinalderen. Fra bronsealderen til yngre jernalder er det flere betydelige funn, blant annet smør fra folkevandringstiden funnet i myr!!!, flere gravfunn fra yngre jernalder med mer. Helt i vestkanten av det avmerkete område er det gjort et større gullfunn (skattefunn) fra folkevandringstid. Det består av 13 brakteatre (hengemykker-preget på en side), 5

runde perler av gullblikk, 7 spiralringer og flere mindre fragmenter av spiralringer og brakteatre-alt av rent gull.

Fram til 1890-årene lå det en del gravminner i området- disse er alle fjernet med unntak av et felt med grav - og rydningsrøyser helt vest på gården Madla.

Arkeolog og forsker, Olle Hemdorff, Universitetet i Stavanger

Gjødsling av jorder fra bronsealder og framover i tid

Når vi ser på innholdet i de eldste åkerlagene (fra yngste steinalder/eldre bronsealder, 2200-1800 f Kr.), ser vi at det er mye trekull, i tillegg er det forkullete strå- og greinfragmenter og i noen prøver finner vi forkullete korn og ugrasfrø. Bøndene på den tiden kan ha brukt ildstedsmasse i åkrene og/eller svidd av vegetasjonen før ny såing. Åkeren kan ha ligget brakk i noen år.

Når de begynte med husdyrgjødsel er uvisst, kan i grunnen ikke skjønne at det ikke har vært gjort fra begynnelsen. Ut fra dagens analyser er det vanskelig å påvise, men noen pollenanalytikere er begynt å identifisere NPP i prøvene. Tror det står for non pollen palynomorfer, det er sopphyfer ol. som vokser på og er spesialisert til ulike typer dyre skit og som ligger delvis bevart i jorden. Så kanskje vi vet mer om dette om ikke så lenge.

For ca. 15 år siden hadde vi en undersøkelse sørøst for Bryne. Her påviste både pollenanalytikeren og jeg rester etter pors mm i åkerjord som var datert til middelalder. Pors vokser på fuktige steder og skyr kulturjord. Det er høyst sannsynlig at plantemateriale er tatt fra myr og fuktige steder og tilført åkerjorden, men om det har vært innom et fjøs på veien er vanskelig å si. (nederst s 182 i: Soltvedt, E-C, Løken, T., Prøsch-Danielsen, Børsheim, R.L. & Oma, K. 2007. Bøndene på Kvålehodlene. Boplass-, jordbruks- og landskapsutvikling gjennom 6000 år på Jæren, SV Norge. AmS-Varia 47. 215s). jeg tror boken ligger åpent på nett (i Brage?).

Du skriver og om dyrking som kan ha gått langt bakover i tid på steder som blir dyrket i dag. vi fokuserer ikke på den moderne matjorda, men undersøkelser i flere profiler gjennom åkerjord viser at det har vært aktivitet i flere tusen år enkelte steder. Det er vanskelig å si om det har vært kontinuerlig dyrking eller det har vært brakkperioder på fra få år til flere generasjoner, og så har folk funnet fram til de samme arealene seinere.

En liten historie fra nyere tid: da vi hadde undersøkelsen på Kvåle (ref. over) var det en gammel mann som kom og fortalte at han var med og ryddet åkeren i mellomkrigstiden. Det var tungt arbeid fortalte han, og da jeg fortalte at det hadde vært åker der i middelalderen, trodde han ikke på meg.

Arkeobotaniker, Eli-Christine Soltvedt, Universitetet i Stavanger